

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Medvlla Theologiæ Moralis

Busenbaum, Hermann

Monasterii Westphaliæ

Cap. I. Quid tertium præceptum: Memento, &c.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40957

TRACTATUS III.

De Tertio & Quarto Præcepto.

CAPUT I.

Quid tertium Præceptum? Memento, &c.

PRæceptum hoc, quatenus vult tempus ali-
quod sanctificari, sive impendi cultui divino,
est naturale, & adhuc obligat: quatenus verò tem-
pus id designatur dies Sabbathinus, est ceremoni-
ale, & in N. Test. abrogatum, ac pro eo ab Eccle-
sia designatus dies Dominicus, & festi; præscri-
ptusq; modus colendi, ut quædam opera illis die-
bus fiant, quædam non: hæc prohibentur, illa præ-
cipiuntur. *Bon. Laym. ex D. Tho. 2. 2. q. 122.*

DUBIUM I.

*Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Eccle-
sia prohibeantur?*

Resp. I. Die festo prohibentur omnia opera ser-
vilia, hoc est, quæ & versantur circa materiam ex-
ternam; & vel mechanica & illiberalia sunt, v. gr.
suere, fabricare; vel requirunt tantum laborem cor-
poris, & ab operariis tantum & servis fieri solent.
*Ita DD. communiter v. Lay. l. 4. tr. 7. cap. 1. Suar. Fil.
&c. ex D. Thom. l. c. Unde resolves.*

I. Impertinens est ad rationem operis servilis,
utrum fiat ex lucro, an ex recreatione; ex hac, an
ista intentione, pia, vana & turpi, *Cajet. Suar. Lay.
l. c. &c. contra Syro. & Canonistas.*

II. Impertinens quoque est, si fiat cum defec-
tu

tigatione & labore, sive non; sive brevi, sive longo tempore, &c. quia nihil horum mutat naturam operis.

III. Servile non est, ideoque nec prohibendum, festo ludere, choreas ducere, instrumenta musica pulsare, iter facere pedibus, equo, curru, vel navi: unde etiam ad hæc necessaria sunt licita. *Nav. cap. 13. Tol. & Lay. Suar. de fest. c. 27.*

IV. Nec servile est, ducere jumenta sine onere; cum id sit iter facere, ut ait *Fill. hic. c. 9. n. 170.* Ducere autem jumenta, currus, vel navigium onustum mercibus, est servile, *Suar. l. c. Fill. l. c.* Quod si tamen ante festum talia itinera incepta sint, continuatio eorum permittitur, vel ob publicam utilitatem, vel damnum, quod aliàs sequeretur.

V. Item nec servile est, sive gratis, sive pro pretio docere, studere, scribere, transferre: & secundum quosdam, ut *Medinam Lopez & Armillam*, quorum sententiam probabilem docet *Laym* contra *Sa. Fill. Azor & alios multos*, pingere etiam coloribus, (nam de rudibus lineamentis plerique concedunt) terere tamen colores, & non pingere, sed tingere, ut v. g. colorare asseres vel pannos, dealbare parietes, illiberale est.

VI. Videntur etiam excusari posse in typographiis, literarum collocatores, quando post divina collocant neglectum pensum, ut habet *Laym. hic.* Imprimere tamen, servile habetur, *Escob. E. 5. c. 4. Suar. Laym. &c.*

VII. Excusat etiam *Fill. hic. n. 169.* distillationem, quæ sine corporis fatigatione, potius ad experientiam & peritiam fit, quam ex officio, & arte.

VIII. Servile aliqui non putant, (alii contrarium tenent, & excusant per consuetudinem, ad otium aliaque pejoravitanda) venari, *Gran. 2. 2. c. 3. t. 12. d. 4. f. 7. n. 6.* aucupari, militare, gladiari, piscari (saltem in fluminibus recreationis gratia) & similia; piscatio tamen moderata esse debet, *v. Laym. & Fill. tr. 27. c. 9. q. 12. Bon. d. 5. q. 1. p. 2. n. 25. Escob. qui docet, laboriosam, & ex officio, non licere. Similiter quidam excusant puellas ad otium vitandum acu pingentes, Arm. Az. Palaus. Sa. March. v. Dian. p. 5. t. 6. R. 15. & p. 4. tr. 4. R. 62.*

Resp. II. Prohibentur præterea quædam opera non servilia, quæ dicuntur forensia; ut sunt mercatus, placitum iudicium ad mortem vel pœnam, & strepitus omnis judicialis, id est, actiones, quæ ad decisiones causarum, tam civilium, quam criminalium, tam secularium, quam Ecclesiasticorum spectant. *Ita comm. Doct. ex cap. 1. de feriis. Unde resolves.*

I. Festo non licet citare, adducere testes, id est, exigere iuramentum iudiciale: proferre & executam sententiam: quæ si feratur, est irrita. *v. Laym. l. 4. t. 7. c. 2. n. 7.*

II. Nec licet emere & vendere res non necessarias, negotiari publicè vel privatim, inire contractus emptionis, locationis, permutationis, &c. (nisi ex consuetudine, vel aliis iustis causis excusentur) quia intelliguntur nomine mercatus, qui prohibitus est. *c. 1. de feriis. ut docet Bon. ex Suar. c. 13. & Fill. t. 27. c. 10. q. 2. n. 180.*

III. Festo licet excommunicare, dispensare, iudicium privatim informare, advocatum consulere.

con-

consilia conficere, eligere, &c. quia non requirunt
strepitum judiciale. v. *Bon. l. c.*

DUBIUM II.

*Qua causa excusent ab observatione festo-
rum, ob quas opera prohibita
liceant?*

Tales præcipuè sunt septem:

Prima. Dispensatio Episcopi, vel habentis po-
testatem, quasi Episcopalem: ut superiores Religi-
onum, imò & Parochi, quando non datur facilis
accessus ad Episcopum. *Suar. c. 33. Lay. c. 4. num. 2.
Bon. p. 1. n. 20.*

Secunda. Consuetudo: nam sic licent munditiæ
illæ in festis passim haberi solitæ; & præparaciones
deliciarum non necessariorum, ut cupediarum, pla-
centarum, & similiarum ciborum artificiosorum: item
emptiones & venditiones recularum parvi mo-
menti. *Bon. l. c. Laym. l. c.*

Tertia. Pietas in Deum: per quam licent opera,
quæ proximè, (non quæ remotè) spectant ad cul-
tum Dei; ut pulsare campanas, circumferre ima-
gines, vel cruces, in supplicatione. Ornare au-
tè, & verrere templa, ac similia, quæ ad ipsi offi-
cium non spectant, si absque ratione in festum
differantur, venialia habentur. *Fill. num. 218,
Bon. l. c.*

Quarta. Charitas erga proximum: per quam li-
cent, & valent actus judiciales pauperum, orpha-
norum, viduarum, & miserabilium personarum,
ne expensis graventur. Sic etiã possunt rusticano-
rum in parvis oppidis, si aliis diebus adesse neque-

ant, causæ civiles agitari. Similiter licet pauperibus & infirmis, pro tunc egentibus, subvenire. Item emere & vendere rusticis, qui alijs diebus impediuntur. *Laym. c. 2. n. 7. v. Dian t. 1. R. 34.*

Quinta. Necessitas propria vel aliena, corporis vel animæ; si nimirum sine gravi incommodo, aut detrimento aliquid omitti non possit. Quomodo excusantur. 1. Judicia, quæ celeritatem requirunt: v. g. si latro sit fugiturus, nisi tunc capiatur. 2. Servi & ancillæ coacti à dominis laborare, nec audentes recusare: quod si tamen frequenter contingat, eos deserere debent. *Suar. Laym. l. c. 3.* Idem & similes reficientes suas vestes, cum id alijs diebus non possint. 4. Pauperes, qui se suasque alere non possunt, operantes privatim, sine scandalo; maximè, quando multi dies festi concurrunt, *Bon. n. 13.* 5. Cocci & culinarii. 6. Pistores, laniones, & similes in oppidis populosis, & concursu festorum. 7. Chirurgi, & pharmacopolæ. 8. Conflatores ferri & vitri, coctores laterum, calcis, &c. & quicumque, quorum opus semel coeptum non potest interrumpi sine damno. 9. Molitores, & naucleri pendentes à ventis. 10. Piscatores halieum, tinnorum, &c. qui certò tantum anni tempore id possunt. 11. Instauratores fontium, pontium, viarum publicarum, & similium, quæ moram non patiuntur. 12. Sartores in operibus necessariis, ut funeribus, nuptiis, &c. si aliter fieri non potest, ut satisfaciant. 13. Agricolaë ad cavendum damnum ruri laborantes; ut si ob pluviam imminentem segetes vel scœnum congregent, *Bo. n. 13. Fill. n. 211. 14.* Deniq; excusantur etiam merca-

tores, qui clausis tabernis quædam vendunt, cum præsupponere possint, emptoribus ea tunc esse necessaria, nec aliàs commodè emere posse. De supradictis v. *Suar. Fil. Laym. Bon. ll. cc.*

Sexta. Utilitas, non simpliciter necessaria, sed ad communem lætitiã, vel splendorem: sic enim licet in adventu vel ortu principis laborare, ut perficiantur theatra, ignes, vestes, &c. Quanquam monet rectè *Suar.* præstare in hoc casu petere veniam à pastoribus. v. *Bon.*

Septima. Excusat item, saltem à gravi peccato, parvitas operis, seu temporis. Unde grave non videtur una hora laborare, ut habet *Suar. l. 2. de festis c. 32.* maxime, ut notat *Laym.* si labor non sit nimis servilis, & fatigans corpus. Imò durum videtur mortalis damnare, si quis duas aut tres horas impendat, v. *Fil. t. 27. c. 11. q. 1. n. 105.* In forensibus autem & judicialibus, materiæ quantitatem non ex quantitate temporis, sed qualitate operis desumendam, monet *Escob. E. 5. c. 3. n. 14. ex Palao. tom. 1. tr. 9. d. 2. p. 3. n. 4.* Sic grave peccatum esse asserit venditionem rei magni momenti, cum magna solennitate, licet brevi tempore fiat. Quod intellige (secundum supradicta) nisi consuetudo, vel necessitas excuset.

DUBIUM III.

Quæ opera festis præcipiantur?

Resp. Præcipitur I. Auditio concionis: non tamen sub mortali, nisi quatenus quisq; tenetur discere necessaria ad salutem. v. *Trid. sess. 24. c. 4. de*

H 5

re-

reform. Fill hic c. 8. Bon. t. 1. d. 5. q. 1. p. 2. n. 27. Suar. & c. Dixi, nisi quatenus, & c. quia homines rudiores ignorantēs præcipua mysteria fidei, ea præfatum, quæ sub gravi obligatione eos scire teneri, dictum est supra *l. 2. t. 1. c. 1.* tenentur lege charitatis, (si alias commodè addiscere non possint) sub gravi peccato concioni, vel potius catechesi interesse. *Bon. d. 5. in prac. 2. n. 28.* addens eo casu concionem etiam missæ præferendam esse. *Trull. l. 1. d. 4. n. 12. Fagund. & c. 2.* Præcipitur speciali præcepto, obliganti sub mortali, audire missam, hæc morali & humana assistentia, sive præsentia ei interesse. Est communis ex *cap. Omnes fideles, & ex cap. Missas de consec. dist. 3.* contra *Anglum & Rossellam*, qui semel vel iterum negligere, dicunt esse veniale. Obligat hoc præceptum, omnibus fœtis, omnes baptizatos usum rationis habentes: non autem infantes, amentes, vel catechumenos. Ratio primæ partis, quia est universale. Ratio secundæ, quia assistentiam humanam habere non possunt. Ratio tertiæ, quia non sunt Ecclesiæ subiecti, *C. Lugo di. 22. f. 1. & 2. ex Nav. Sanch. & Com.* Unde resolves.

I. Non est obligatio audiendi concionem in Parochia propria: tum quia DD. multi nullum hæc de re præceptum agnoscunt, cum *Trid. s. 24. c. 4. de ref. dicat, teneri ubi id commodè fieri potest:* tum quia, si qua obligatio fuit, ei derogatum est per privilegia Regularium, & generalem consuetudinem contrariam. *Suar. de reb. t. 1. l. 2. c. 16. Az. Nav. Cened. Zerol. p. 1. v. predic. Trull. l. 2. c. 1. d. 4. v. Barbosa, in Trid. sess. 24. c. 4.* Imò Fratres Prædicatores, & Mi-

& Minores, & qui cum ipsis in privilegiis communicant, concionantes in suis Ecclesiis, quovis anni tempore possunt auditoribus suis concedere 18. annos, & 320. dies Indulg. nomine Papæ. *Dian. p. 4. t. 4. R. 22. ex Rodrig. &c.*

II. Non est obligatio ad audiendam Missam feria quinta & sexta, & Sabbato Majoris hebdomadæ, neq; diebus Rogationum. *Az. Henriq. Suar. d. 88. f. 5.*

III. In die Nativitatis Christi tantum teneris audire unam Missam. *Navar. Suar. Fill.*

IV. Satisfacit, qui recitat sub Missa (ex obligatione) Horas Canonicas, vel pœnitentiam injunctam in confessione, ut contra *Cajet. Sylv. Aug. Armil.* docent *Suar. Sa. Rodrig. Fil. &c.* Ratio, quia duob. præceptis potest simul satisfieri, ut *v. supra l. 1. t. 2. c. 3. dub. 3.* Idem de eo, qui confitetur tempore Missæ, affirmat *Regin. li. 19. n. 14.* dummodo intentionem habuerit audiendi Missam. Negat autem *Suar. d. 88. sess. 6. Azor. c. 7. q. 6. Gordonus C. Lugo l. c.* si quidem possit differre confessionem, nec adsit necessitas præcepti confessionis. Idem dicit *Bonac d. 4. q. ult. p. 11.* ubi contrariam praxin, quorundam excusat, vel ob necessitatem communicandi, vel intentionem audiendi Missam aliam, vel denique ob bonam fidem.

V. Satisfaciunt etiam inservientes Missæ, si recedant allatum necessaria, v.g. vinum, hostiam, thus, &c. quia cum hæc ordinentur ad officium, non censentur abesse: dummodo non recedant ab Ecclesia, vel saltem non longè. *v. Bon.*

VI. Peccat, qui non audit integram missam; &

quidem venialiter, si omittatur parva pars, mortaliter, si notabilis, v. g. media, vel tertia pars, *Laym.* tamen. & alii durum putant, mortalis damnare eum, qui ab Offertorio, usq; ad finem adfit. Additque communiter excusari à mortali, qui audiens à principio Epistolæ, vel secundum alios, Evangelii usq; ad finem; vel ab initio usq; ad Communionem, v. *Bon. c. 1. d. 4. q. ult. C. Lugo d. 22. sec. 1. n. 3.*

VII. Non peccat saltem mortaliter, qui à duobus Sacerdotibus successivè duas dimidias Missas audit, ut habet *Nav. c. 21. Sa. Sotus. Henriq. Dian. tom. 1. tr. 3. R. 18 Bon. d. 4. q. ult. p. 11. Hurtado contra Suar. Cón. Fagund.* quia audit integram Missam.

N Ob quam causam est probabile, et si simul audiat, ut habet *Bon. l. c. Hurt. & Dia. contra Reg. Cón. C. Lugo, & c.* quorū sententia videtur probabilior.

VIII. Non satisfacit, qui sub sacro dormit, pingit, docet; vel qui est post murum, aut aliam rem, tali loco, unde nihil audiri, videri, vel notari possit quid fiat: quia non censetur moraliter præsens. Satisfacit tamen surdus, cæcus, & quicumq; (licet post ostium, aut columnam, vel in fenestra, vel procul à templo) ita est præsens, ut ex signis externis colligere possit, quid à celebrante agitur, spectata loci natura, etiamsi ipse per accidens nihil au diat, videat, aut intelligat, sitq; pars per mortalem conjunctionem ejus multitudinis, quæ dicitur præsens, & est in conspectu altaris, *Bon. l. c.*

IX. Audiens debet esse attentus, saltem virtualiter, & in confuso, ut aliquo modo advertat quid fiat. Hinc si quis nunc attendat, nunc fabuletur, ut tamen semper advertere possit, quid fiat, licet peccet

accedit ad 53. Inn. XI.

cet irreverentia, non tamen damnandus est mortalis. Imò *Côn. 3 p. q. 83. cū Sylv. Rosel. & Medt.* docet, eum satisfacere, qui voluntariè toto sacro est distractus, modò sibi sit præfens, & cum reverentia externa assistat. Quod probabile esse docet, *Laym. contra Suar. Bon. & alios. v. Côn. l. c. & C. Lugo. n. 26. 27.* Plura de tota hac materia. *v. supra l. 1. tr. 2. cap. 3. dub. 2. 3. & 4.*

X. Præceptum audiendæ Missæ imp'etur quocunque in loco, sive in Parochiali, aut Cathedrali, sive in Regularium Ecclesia, sive in oratoriis privatis, sive extra Ecclesiam audiatur. Ratio, quia Ecclesia tantum auditionem Missæ præcepit, non autem locum; ergò quovis loco impletur. *Toll. l. 9. c. 7. Azor cap 6. Rodrig. Nav. Fill. Nung. Suar. Côn. Bon. d. 4. q. ult. p. 12. n. 4. & plures.* Quæ doctrina licet certa satis sit; nihilominus, quia post omnes supra citatos Authores, à quodam moderno, viro aliàs docto, in dubium vocatur, peculiari dubio examinanda est, nec cui (quia liber obvius est) scrupulus, aut conscientia nascatur erronea.

DUBIUM IV.

An sit obligatio audiendi Missam in Parochia, Dominicis, & festis majoribus?

Resp. Etsi id quidem decens sit, non tamen est obligatio. Est communis Authorum (quos *vide superiore dub. casu ult.*) & ut ait *Cæ Lugo. di. 22. s. 1. n. 2.* certa; etsi *Marchantius in Candelabro mystico, t. 4. c. 7. & in Resolutionibus moralibus, in forma ma-*

nualis editis *cap. 8.* in dubium vocat, scrupulumque movere conetur. Ratio est. 1. Quia nullum extat ea de re præceptum. 2. Quia *cap. Ut dominicis*, jubetur Parochus ante Missam ejicere eos, qui proprio Parocho contempto; isthic Missam audire vellent; ergò sine contemptu (formali) licet. 3. Quia *cap. Si quis de consec.* jubentur iis, qui habent oratorium domi in majoribus festivitibus audire sacrum in Parochia, vel in civitatibus. 4. Quia universalis fidelium, & ipsorummet etiam Parochorum doctorum, & confessorum (qui pœnitentes hac de re non interrogant) consuetudo, id non tantum, (ut loquitur *Marchantius l.c.*) insinuat, sed manifestè docet. 5. Quia *Trid. Sess. 2. c. 8.* tantum dicit, populum debere monere, (nò autem teneri) ut frequenter adeant Parochias, saltem Dominicis, & festis majoribus, *v. Fagund. Lugo Barb. Zenedo Trull. l. 3. c. 1. d. 6.*

Neq; obstant, quæ *Marchant.* objicit, ut:

I. Quod jura antiqua decernant contrarium; eò quòd *Sixtus IV. de treuga & pace*, præcipiat, ne Mendicantes prædicent, non teneri audire Missam in Parochia, Dominicis & festis. Nam imprimis ex illo Sixti decreto nihil sequitur; cum is non dicat teneri, sed tantum prohibeat, ne publicè prædicetur, non teneri. Cum enim honestissimum sit, populum audire Missam in Parochia, idque suadere deceat, minimè deceret, id (publicè prætim) dissuadere: nam inde scandala, & proprii Parochi contemptus, sequi possent. Et hoc est, quod Sixtus cavere voluit. Deinde esto antiqua forsitan aliqua jura id habeant, eis posterioribus

rem-

temporibus, per varia privilegia, receptamq; consuetudinem universalem, est derogatum, *Ca. Lugo* & *ceteri Auctt. citi.*

Nec obstat II. Quòd multos Canonistas eam opinionem secutos asserit. Esto enim olim quidam sic senserint: hoc tamen tempore, post tot & tam ampla privilegia, post tam claram & diuturnam consuetudinem, post Eminent. Cardinalium declarationes, & ipsorum etiam Pontificum nota decreta contraria, (ut *v. sequenti Resp.*) an aliqui id doceant, nescio.

Nec III. Locus Tridentini paulò ante in resp. citatus, quem objicit: ut patet ex ipsis verbis, & declaratione Eminent. Card. Authorumq; communi explicatione.

Resp. II. Episcopus non potest censuris, multis, aliisq; pœnis cogere ad audiendam Missam in Parochia, Est contra *Marchant. l.c.* ubi ait. *Regulares ita communiter respondere, ut privilegiorum suorum simbrias magnificent & dilatent phylacteria: & contra Authorem Parochiani obedientis.* Ratio autem est. Quia, ut ait *Nav.* Episcopus non potest tollere (nec restringere) jus commune, & generalem totius orbis consuetudinem. Ita docent præter *Auth. supra cit. S. Anton. p. 2. tit. 8. cap. 10. §. 1. dub. 4. Sylv. V. Missa Tolet. Laym. l. 4. t. 7. cap. 3. &c. & commun. omnes Theologi, & Canonista moderni: afferuntq; Azor. tom. 1. l. 7. c. 8. q. 6. & C. Lugo d. 22. s. 1.* pro hac sententia declarationem Cardinalium in Triden. quæ expressè habet: *Non posse Ordinarium multis & pœnis cogere ad audiendam Missam, vel Concionem in propria Parochia, et. am in*

casu negligentia & contumacia. Et si his duobus, tanquam regularibus minus fidat, legere potest eandem declarationem apud *Barbosam in Trid. sess. 22. cap. 8. de sacrif. Missæ, & sess. 24. de reformat. c. 4. n. 12.* Item *Tractatu de officio & potestate Parochi,* ubi eandem sententiam *Barbosa* ipse sequitur, & pro ea supra viginti Authores celebres, partim Theologos, partim Canonistas, quæ Regulares, quæ non Regulares, citat. Vide ejusdem *Remissionis in Tridentinum, impressum Ant. v. verpie An. 1644. & Zerolam in praxi Episcopali p. 2. V. Parochia, & p. 1. V. Missa §. 6.* Idem disertis verbis confirmat *Clemens VIII. Anno 1592. 22. Decemb. decreto suo circa hanc ipsam controversiã Duaci excitatam, quo eã dirimit his verbis. Præsenti nostro decreto sancimus, licere secularibus, Christiis, fidelibus universis, Missas diebus dominicis & festis aliis majorib. audire in Ecclesiis, tam Fratrum Præd. quã aliorum Mendicantium, nec non etiam Collegii Societ. Jesu, juxta eorum privilegia, & antiquas consuetudines, dummodò id in contemptum parochialium Ecclesiarum non faciant, & tam dictis Fratribus Prædicatoribus, ac Presbyteris dictæ Societatis, quam aliis privilegiatis, quibus id à Sede Apostolica indultum est, idoneis tamen, & ab Ordinario approbatis, peccata sua, etiam Quadragesimali, & Paschali, & quovis alio tempore, confiteri licitè posse, &c.* Quod si verò dicta privilegia, & alia similia clarius cognoscere lubet, inspiciatur, (ut alia taceam) Compendium privilegiorum Societ. Jesu, ubi præter Leonis X. clara sunt verba Pauli III In *extran. data Anno 1649. Kal. Novemb.* quæ incipit, *Licet*

debitum, quò omnibus Christi fidelibus, cuiuscunq; conditionis, qui verbi Dei prædicationibus, in templis ejusdem Societatis interfuerint, concedit, ut ibidem Missas audire, & Sacramenta recipere, liberè & licitè valeant; neq; ad id ad Parochiales Ecclesias accedere teneantur. Porro, ne quis miretur, tam ampla privilegia Regularibus concessa a variis Pontificibus, placebit inspicere eorum Bullas, in quibus reperiet motiva gravissima: aut si nec inspicere lubet, recogitet saltem, Deum ipsum Innocentio III. (dum vidit Ecclesiam Lateranensem jam jam ruituram) ostendisse eam sustentari à S. Dominico, & S. Francisco. Consideret, quòd sicut olim in varias orbis plagas, & in ipsam Germaniam, doctrina Christi, translata est opera Regulariū, ita sine eorum subsidio conservata diu non fuisset, vel saltem minus florisset. Et denique ne Regularibus succenseat quisquam, quòd privilegia sua tueantur, sciendum est, quòd sine consensu Sedis Apostolicæ iis renunciare, aut cedere non possint: *ut v. l. 2. Decret. tit. 43. de arbit. c. 5.* imò etsi faciant, irritum fore, & peccaturos, quia injuriam inferent Ordini, & Ecclesiæ toti.

Nunc ad argumenta Marchantii breviter respōdeo.

I. Affert authoritatem cujusdam P. Capuccini, qui *Parochianum obedientem* scripsit. Et huic quidem me paulò ante sat multas gravesq; authoritates opposuisse existimo.

II. Ait, quorundam Episcoporum praxin esse contrariam, eamque fundari in jure antiquo, & novo. *Trid. l. c. sess. 22. & sess. 24.* ubi dicit; Teneri unumquemq; Parochiæ suæ interesse, ad audiendum

dum verbum Dei, & rudimenta fidei: hæc autem in plerisque locis ruralibus docentur in Missa; ergo etiam ad Missam possunt compelli.

Resp. I. Praxin istam (sic ubi est) paucorum esse, & contrariam praxi communi Episcoporum, in omnibus regnis & provinciis, & insuper Præfatis summi.

II. Praxin istam, nec fundari in jure antiquo, cum illi, (si quod fuit) per privilegia sit derogatus & abrogaverit consuetudo: nec in novo. Tum quia *Trid. l. c.* loquendo de concionibus & catechesi, nullam facit mentionem Missæ: & in poenalibus non valet illatio. Tum quia Tridentinum expresse addit, (quod *Marchantius* in sua citatione omittit, cum tamen ad rem plurimum faciat) *si commodè fieri potest*. Tum quia nec illam quidem obligationem, quoad conciones, esse receptam, ostendit universalis Ecclesiæ consuetudo, eò quod fortè regulariter *commodè fieri non poterat*, ut notat *C. Lugo l. c.* Neque Catechesis communiter docetur in Missa, nisi fortè in pagis, ubi rarius contendunt Regulares cum Parochis de re præsentis. Denique nescio, an non Episcopi, de quibus loquitur, ex numero fortè sint eorum, de quibus Pius V. in Bulla: *Et si Mendicantium*, queritur, quod etsi Episcopi Ordines mendicantes meritò colere, & adjuvare deberent, nò solum id negligant, verum etiam Concilii Tridentini verbis in parvum sensum detortis, eos incommodis & perturbationibus afficiant.

III. Citat decreta Synodi Leodiensis, & Namurcensis subjungitque: *Quis verò audiat hac con-*
do.

demnare, & Patres istius Synodi, inter quos multi Theologi fuerunt?

Resp. Decreta ista (& si quæ fortè sunt similia) intelligenda esse, ne cum contemptu proprii Parochi audiant sacrum extra Parochiam: aut si que sensum alium habent, non esse recepta, vel usu abrogata. Ita *Aut. citt. communiter*. Videri potest *C. Lugol. c. Barbosa, & Zerol. q. ll. cc. & dignissimus lectu libellus Francisci Fontani, Concianotoris regii, cujus titulus: Responsa, ad quesita cujusdam primarii Pralati, &c.* excusus primum gallicè Nancæi, Anno 1625. postea verò latinitate donatus, & recusus Viennæ Austriæ, typis Michaelis Rictii, Anno 1634. Mitto rationes cæteras, quibus frequentationem Parochiæ (sine obligatione tamen) persuadere conatur; cum eam, utpote honestam imprimis atq; decentem, minimè improbare, sed erroneam tantum conscientiam impedire intendam, ne videlicet cum persuasione obligationis Parochialia, vel cum apprehensione peccati, Regularium templa frequententur.

DUBIUM V.

Quæ excusent ab auditione sacri?

Resp. Duæ sunt causæ, quarum altera si adsit, non teneris curare celebrari privatim in portatili cum privilegio, neq; (etsi id consilii sit) preces interim alias loco Missæ dicere, ut habet *Nar. c. 13. Snar. Fill. t. 5. c. 5. q. 11.*

Prima causa est impotentia, vel simpliciter, vel moralis, aut difficultas ex notabili incommodo, proprio vel proximi; corporis, vel bonorum, vel

et-

etiam honoris: quia hæc est mens Ecclesiæ præcipientis instar discretæ & benivolæ matris. *Bon. d. 4. q. ult. p. ult. Nav. Fill. t. 5. cap. 7. q. 11, Suar. d. 85.*

Secunda causa est, quodcunq; motivum rationabile, quo quis bona fide putat se excusari. v. Suar. in 3. p. s. 6. c. 5. Lay, & Bon. l. c. Unde resolves,

I. Excusatur, qui sunt in navigatione, vel carcere, Item in morbo, vel convalescentia, in qua obstit prodiere foras. Item, qui sunt in excommunicatione, vel interdicto; de quo suo loco.

II. Item, qui custodiunt castra, urbem, gregem, infantes, (vel puerum, qui in templo quietus, & sine perturbatione aliorum contineri non potest) vel domum, aut agris solatio sunt, aut coquere debent, & similia curare, quæ omitti non possunt. *Bon. Cõn. n. 86. & 314.*

III. Item, cui periculum est gravis offensionis mariti, parentum, vel dominorum. *Henr. Suar. Fill. n. 227.* Si tamen id ferè semper fieret, de alio medio laborandum esset.

IV. Item, si quis alioqui omisurus esset occasionem commodam itineris, v. g. socios, cum viam ignoret, vel pericula metuat. Alias vero tenetur ad Missam ante iter vel in itinere. *Suar. s. 6. Rodriq. Bon. l. c.*

V. Si sit gravis difficultas eundi ad Ecclesiam ob distantiam, v. gr. unius vel alterius milliaris Germanici, vel etiam minoris spatii, maxime, si via sit molesta, cœlum pluvium. Ubi habenda est ratio personarum, loci, temporis, & consuetudinis. *Bon. Suar. Fill. l. c. Marchant, Resol. past. t. 4. c. 6. n. 7.*

VI.

VI. Si ex consuetudine patriæ fœminæ egredi non soleant tempore luctus, vel etiam post partum, *Sylv. Caset. Fill. n. 229.*

VII. Si quis non habeat vestes statui suo convenientes, *Nav. Henr. Sa. Azor, Bon. l. c.*

VIII. Si quæ ex oculra fornicatione prægnans metuat, ne id advertatur, si prodeat. *Laym. l. 4. t. 5.*

IX. Si quæ sciret, alteri, à quo perditæ amaretur, fecuturam occasionem peccati, si prodiret, *Sa. Fil. n. 227.*

CAPUT II.

De IV. Præcepto: Honora Patrem, &c.

DUBIUM I.

Ad quid teneantur liberi erga parentes?

Resp. Tenentur vi hujus Præcepti, tum genitoribus, tum superioribus, in iis rebus, in quibus quisque, & quamdiu subjectus iis est, amorem, reverentiam & obedientiam præstare; ita ut si notabilis horum defectus sit, in re gravi graviter peccetur: quod facilius fiet respectu parentum, quam aliorum, *Ita communiter v. Fill. t. 18. p. 2. c. 1. Regn. l. 2. c. 1. &c.* Unde resolves.

I. Contra amorem graviter peccat filius, 1. si signa odii parentibus ostendat, & asperè tractet, 2. si torvo oculo ferè semper intueatur, ac ita asperè loquatur, ac si odio haberet, si non subveniat in gravi necessitate spiritali vel corporali. 4. si non impleat eorum testamenta & legata, modò hæres sit. 5. si grave malum, v. g. mortem illis optet. *Na. Regn. l. 20. n. 8. Fill. t. 28. c. 1. q. 3. & 7.*

II. Con-